

ÁROP 2.2.21.

Bejárható Magyarország Keretprogram

Természetjáró szabadidő-szervező és programkoordinátor

átképzési- és közszolgálati továbbképzési program

3. modul: Infrastruktúra, környezet (kulturális környezet)

Tananyagszerző: Dr. Gál András Levente

Tartalom

I. Magyarország, mint a kulturális turizmus helyszíne. A kulturális turizmus fogalma, a Bejárható Magyarország Program és a kultúra összefüggéseiről általánosságban	4
II. Kitörési pontok a BMP kulturális aspektusai, valamint a kulturális környezet fellendítése és fejlesztése tekintetében.....	5
1. Kastélyok, kúriák, várak.....	5
2. A lovas turizmus, mint a magyar kulturális turizmus sarokpontja	6
3. Falusi turizmus	6
4. A magyar gasztronómia	7
5. Borkultúra	7
6. Vallási turizmus.....	7
7. Rendezvények, fesztiválok.....	7
III. A kulturális környezet alkotórészei, megjelenési formái	8
1. Az élettelen kultúra	8
2. A mindennapi életben kifejeződő kultúra	8
3. A megelevenített kultúra	8
IV. A kultúrtáj fogalma.....	8
V. A kulturális turizmus infrastruktúrájának elemei.....	9
VI. Az örökségturizmus, mint összetett alternatív turizmusforma a BMP-ben.....	9
1. Az UNESCO Világörökség Listán szereplő magyar helyszínek, mint a magyarországi kulturális környezet kiemelt alkotóelemei.....	10
2. A világörökség helyszínei Magyarországon.....	10
3. Az úgynevezett Magyar Várományosi Listán szereplő helyszínek	11
4. A világörökségre vonatkozó jogszabályok	11
5. A világörökségre vonatkozó jogszabályok legfontosabb rendelkezései, az intézményrendszer	12
6. Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága	13
VII. A jármódok és a kulturális környezet kapcsolata.....	15
VIII. A BMP nem épített kulturális környezete	15
IX. A kulturális örökségvédelem igazgatása	15
1. A kulturális igazgatás fogalmának meghatározása, annak részterületei	16
2. A kulturális örökségvédelem szabályzásának alkotmányos alapjai	17
4. Az ágazatért felelős minisztérium	19
5. A kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos feladatokat ellátó szakigazgatási szerv	19
6. A kulturális örökségvédelem részterületei.....	20
7. Sajátos hatósági eszközök a kulturális örökségvédelemben	21
X. Összefoglalás.....	22

XI. Záró tesztkérdések	22
XII. Fogalomtár	25
XIII. Jogszabály- és irodalomjegyzék	29

I. Magyarország, mint a kulturális turizmus helyszíne. A kulturális turizmus fogalma, a Bejárható Magyarország Program és a kultúra összefüggéseiről általánosságban

A Bejárható Magyarország Program több „szabadságfoka” is érintett a kulturális környezetben, hiszen az iskolai oktatás és a BMP-hez kapcsolódó belföldi turizmus is a természeti látványosságok és az adott jármódra jellemző menetélmények mellett, sorvezetőnek, célnak használja a kulturális környezet fontos pontjait. Sőt éppen a természetjárás, a túrázás évszázados hagyományának köszönhetően a természeti látnivalók „összeépülnek” az ember alkotta kulturális művekkel.

A BMP vonatkozásában a kulturális turizmus esetében olyan turisztikai termékről van szó, amelyben keresletet képviselő turista motivációja új kultúrák megismerése, kulturális eseményeken való részvétel és kulturális attrakciók meglátogatása, a kínálat központi elemét alkotó vonzerő pedig a felkeresett desztináció sajátos, egyedi kultúrája. Mindezek alapján tehát a kulturális turizmus olyan turisztikai termék, amelynek keretében a turista kifejezetten kulturális motiváció miatt kel útra, a termék kínálati oldalát képviselő szolgáltatások pedig a kultúra által motivált turista igényeit elégítik ki. Kifejezetten kulturális jellegű motiváció lehet például a műemlékek és örökséghelyszínek felkeresése.

A BMP egyik fő célkitűzéseként fellendítendő kulturális turizmus, mint turisztikai termék magja, központi eleme a vonzerő vagy attrakció, amely kiváltja a kereslet érdeklődését, és amelyre ráépül egyrészt – közvetlenül – a vonzerő feltárását, értékesítését lehetővé tevő turisztikai infrastruktúra, másrészt – közvetetten – a turista tartózkodását és fogyasztását lehetővé tevő turisztikai szuprastruktúra.¹

Összességében tehát leszögezhető, hogy a kulturális események elsődlegesen attrakcióként jelennek meg a turizmusban. Ezzel szemben az építészet viszont – hasonlóan a tágabb értelemben vett kultúrához – egyszerre jelent vonzerőt és környezetet, hátteret a turista tevékenységei és élményei számára. Különösen jellemző a környezetfunkció az elmúlt néhány évszázad során épült épületekre, városrészekre, tehát az olyan típusú építészeti értékekre, amelyek nem különösebben egyediek, együttesként viszont kifejezetten vonzóak.

¹ Az adott desztináció teljes szálláshely- és vendéglátóipari kínálata, valamint az ezen felül álló, a turista által igénybe vett szolgáltatások összessége.

A kulturális turizmus az elmúlt évek során Magyarország kiemelt turisztikai termékei között jelent meg, mivel az egészségturizmus mellett ez az a terület, ahol az ország jelentős, részben kihasználatlan turisztikai erőforrásokkal rendelkezik. A kulturális turizmus fejlődését jelentős mértékben meghatározza az a gazdasági, politikai, társadalmi, technológiai környezet, amelyben a turizmus szektor működik. Kiemelkedő fontosságú tényezője ennek a környezetnek a kulturális turizmus állami támogatottsága, a kulturális turizmus, mint termék megjelenése a hazai turisztikai stratégiai tervekben. A 2005-2013 közötti időszakra készült Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában hangsúlyosan szerepelt a kultúra és az örökség turisztikai hasznosítása. A NTS kimondta, hogy Magyarország sokszínű, egyedi kultúrája adja az ország egyik, jelenleg még nem teljes mértékben kihasznált, különleges értékét. Magyarország 1100 éves múlttal, történelemmel, sokszínű, egyedi kultúrával rendelkező ország, és ez a speciális egyediség, mint egyfajta unikális hungarikum, egyelőre több tekintetben kihasználatlan lehetőség. Hazánk bővelkedik természeti és kulturális világörökségi helyszínekben (pl. Pécsi ókeresztény sírkamrák, Pannonhalmi Bencés Apátság és közvetlen környezete, Tokaj-hegyaljai borvidék és kultúrtáj, Hollókő, Aggteleki és Szlovák karszt barlangok, Budapest Duna-parti látképe, a Budai várnegyed, etc.), azonban ezek még önmagukban nem jelentenek versenyképes vonzerőt, mivel a világörökségi helyszínek turisztikai menedzsmentjén, imázsán, megközelíthetőségén és a magyar turisztikai rendszerbe történő integráltságán javítani kell.

A kulturális turizmus és a kulturális örökségvédelem fejlesztése összhangban áll a Nemzeti Alaptantervben és a BMP-ben foglalt célkitűzésekkel, mely az egészséges életmódra nevelést, a szabadidő aktív, testmozgással járó természetben megvalósuló formait, hazánk természeti és kulturális örökségének, épített kincseinek megismerését, ökoturisztikai szemleletű bemutatását és a hazai turizmus népszerűsítését célozza.

II. Kitörési pontok a BMP kulturális aspektusai, valamint a kulturális környezet fellendítése és fejlesztése tekintetében

1. Kastélyok, kúriák, várak

Magyarország történelméből fakadóan sok kastély található országszerte, melyek hasznosításának egyik legjobb módja a turizmusba való bevonásuk. Az országban jelenleg mintegy 100 kastély és kúria működik kereskedelmi szálláshelyként, számos kastély ad helyt múzeumnak. Több kastély (pl. Eszterházy kastély, Grassalkovich kastély) hasznosítása és megtérülésének bizonytalansága miatt

külön kezelést igényel. A várak, erődök hasonlóan alkalmasak turisztikai hasznosításra, de a finanszírozás – a kastélyokhoz hasonlóan – összetett feladat. Legtöbb turisztikai célra kialakított kastélyról elmondható, hogy hagyományos magyar konyhával és elegáns étteremmel is rendelkezik, ahol a környékre jellemző étkeket kínálnak. Több kastélynak van igényes borpincéje és saját bora, vagy akár borászata is. A kastélyokban található különféle wellness-szolgáltatások, fürdők, sőt még egészségügyi rehabilitációs szolgáltatás is. De más kikapcsolódási lehetőség is van, koncertek, táncházak, régi mesterségek bemutatása, reneszánsz karneválok és sok más.

2. A lovas turizmus, mint a magyar kulturális turizmus sarokpontja

A lovas turizmus Magyarországon a hagyományos termékek egy kiemelkedő területe, amely iránt a kilencvenes évek eleje óta folyamatosan növekszik a kereslet, és ennek megfelelően alakult ki a kínálat is. Korábban problémát jelentett a szakismeretek hiánya, a nem megfelelő számú lovasoktató, a nyelvismeret hiányosságai, valamint a nem megfelelő lóállomány. A lovas turizmusnak alapvetően több formája alakult ki Magyarországon. Az egyik csoportba tartoznak azon módozatok, amelyek esetében a turista aktív résztvevőként vállal szerepet (pl. lovagolni tanulás lovardában, tereplovaglás, lovastúrázás, lovasíjászat, fogathajtás), a másik csoportba azon tevékenységi formák sorolhatóak, amelyekben a turista passzív résztvevőként van jelen (pl. csikósbemutatók, méneslátogatások, fogatozás).

3. Falusi turizmus

A falusi turizmus az egyik legalkalmasabb módja annak, hogy a turista közvetlenül megismerhesse egy tájegység életét és kultúráját. A falusi turizmus lényege nem egyértelműen a falu, hanem a falusias környezet (Magyarországon például tipikusan vannak olyan városok is, amelyeknek egyes részei kifejezetten falusias arculatot mutatnak). A falusi turizmus a városi ember találkozása a természettel. A falusi élet mindig is vonzotta a városi embert, aki szeretné újraépíteni kapcsolatát a természettel, újra megismerni vagy megtanulni azt, amit az ősei tudtak-ismertek. A falusi ember ismeri a természetet, amiből a városi ember régen kiszakadt. Falun élni annyi, mint újra a természetben élni. Ehhez nélkülözhetetlen, hogy a falusi vendéglátásra berendezkedő falvak vonzó természeti környezetben legyenek. Ennek nem kell feltétlenül hegyvidéken vagy vízparton lenni – elég ha háborítatlanul természetes és ember által nem túlságosan átalakított.

Bár az utóbbi években fellendülés volt tapasztalható a falusi turizmus vonatkozásában, azonban autentikus, egységes képet adó településekből,

valamint ehhez illeszkedő, a térség építészeti jegyeit viselő falusi szálláshelyekből egyelőre – a növekvő kereslethez képest – kevés van. Ezen felül kijelenthető, hogy Magyarországon nem igazán jellemző az a fajta falusi turizmus, mely a fejlettebb országokban klasszikus falusi turizmusként fellelhető (ott a turisták részt vesznek a falusi munkálatokban).

4. A magyar gasztronómia

A magyar gasztronómia a magyar kultúra egyik kiemelkedő eleme, változatos, kreatív ételféleségekkel, egyedi és karakteres ízvilággal büszkélkedhet. Konyhakultúránk több mint ezeréves történelmi fejlődés eredménye, amely Magyarország jó természeti adottságain, valamint az évszázados tradicionális állattartás, növénytermesztés és a manufakturális élelmiszer-előállítás örökségén alapul. A hagyományos magyar ételek tehát értéket, ezáltal turisztikai vonzerőt is jelentenek. Gondot jelent azonban a hiányzó tőke, a szakképzés helyzete, az ellenőrzés hiányosságai, a besorolási rendszer és annak betartatása.

5. Borkultúra

Hazánkban több mint 20 borvidék található, egyre több borvidék központjában működnek helyi információ központok, amelyek a tájékoztatáson kívül a borok bemutatására, rendezvények szervezésére, és bortúra utak állomásaként is funkcionálnak.

6. Vallási turizmus

Vallási turizmus alatt azokat az utazásokat értjük, amelyek célja a vallási, szakrális műemlékek (templomok, kolostorok, bemutatóhelyek) meglátogatása, vallási rendezvényeken (hitélethez kapcsolódó ünnepek, egyházi kulturális, zenei programok, egyházi személyek látogatása) való részvétel, zárandoklat, lelkigyakorlat (ifjúsági táborok, missziós táborok). Az ezen a területen lévő lehetőségek sincsenek kihasználva, több helyen hiányoznak a vendégfogadásra jól felkészített kegyhelyek, karbantartott templomok, rátermett zárandok- és idegenvezetők.

7. Rendezvények, fesztiválok

A nemzetközi trendekkel összhangban Magyarországon is egyre népszerűbb a fesztiválturizmus. A mai fesztivállátogatási szokásokat az elmúlt másfél-két évtized gyakorlata alakította ki. A mai sokszínű fesztiválpalétán az amatőr és professzionális művészeti fesztiváloktól a gasztronómiai rendezvényeken át a környezetvédelmi eseményekig a fesztiválok sokasága található meg. A fesztiválok kulturális és gazdasági hatása kiemelkedő, jelentős szerepet játszanak

mind országimázs kiépítésében, mind a magyar kultúra közvetítésében. Kijelenthető, hogy a fesztiválok az elmúlt években a magyar turizmus egyik legkeresettebb termékévé váltak.

III. A kulturális környezet alkotórészei, megjelenési formái

A kulturális környezet észrevétlenül is életünk része, tulajdonképpen minden olyan környezeti elem kulturálisnak tekinthető, amely valamilyen fajta értékkel rendelkezik, és körülvesz minket. A kulturális környezet fogalmán az ember általában a régi épületeket, kulturális rendezvényeket, vagy kulturális értékkel rendelkező tájegységeket ért, azonban a kulturális környezet fogalma ennél sokkal tágabban értelmezendő.

1. Az élettelen kultúra

Ebbe a kategóriába az épületek és a használati tárgyak sorolhatók, mint a kulturális környezet alkotóelemei. A régi épületek (pl. templomok, várak, múzeumok, és az ezekben található használati tárgyak) emberemlékezet óta a turisztikai kereslet egyik legfontosabb elemének tekinthetők. Az élettelen kultúra egyszerre tekinthető turisztikai attrakciónak és környezetnek.

2. A mindennapi életben kifejeződő kultúra

A mindennapi életben kifejeződő kultúrához tartozik pl. szabadidős tevékenység, valamint a gasztronómia.

3. A megelevenített kultúra

A fesztiválok és a különböző rendezvények is mind a kulturális környezet alkotóelemeinek számítanak, melyek a hazai turizmus élénkítésében kiemelt szerepet játszanak. Például egy sportesemény, vagy egy színházi előadás is a mindennapi életben kifejeződő kultúra résznek tekinthető, és a turisztikai kereslet hagyományos célpontjainak számítanak

IV. A kultúrtáj fogalma

A kultúrtáj fogalma olyan emberi tevékenység által alakított, kulturális jelentőségű természeti területet takar, amely az ember és a természet együttélését, a civilizáció és a természet kölcsönhatását reprezentálja. A kultúrtájak az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- Ember által tervezett és kialakított, körülhatárolható kultúrtáj: ebbe a csoportba sorolhatók az esztétikai, társadalmi és rekreációs céllal épített parkok, kertek.
- Organikusan kialakult kultúrtáj, amely társadalmi, gazdasági, adminisztratív és/vagy vallási célokhoz, funkciókhoz és feladatokhoz kapcsolódóan jött létre.
 - A múltból fennmaradt kultúrtáj, ahol az evolúciós folyamat a történelmi múltban befejeződött, materiális jellegű emlékei azonban ma is láthatók.
 - Ma is fejlődő kultúrtáj, amely rendelkezik a múltbeli fejlődés tárgyiasult értékeivel és hasznosítja is azokat jelenlegi társadalmi-gazdasági életében (például a tokaji történelmi borvidék).

V. A kulturális turizmus infrastruktúrájának elemei

Elméleti szempontból vizsgálva a turisztikai infrastruktúra fogalma a termék középpontjában elhelyezkedő vonzerő feltárását, értékesítését szolgáló létesítményeket és szolgáltatásokat jelenti. A kulturális turizmus infrastruktúrájának statikus elemeit olyan létesítmények jelentik, amelyek helyhez kötöttek, például múzeumok, látogatóközpontok, színházak, operaházak, koncerttermek.

A dinamikus infrastruktúrához sorolt közlekedési eszközök elsősorban a kulturális turizmus látnivalóinak és helyszíneinek megközelítését biztosítják. A városnéző buszok például lehetővé teszik egy desztináció fő kulturális attrakcióinak a felkeresését, útvonaluk pedig segíti a turisták térbeli orientációját, hiszen kijelöli számukra a legfontosabb, kihagyhatatlan látnivalókat.

A turisztikai szuprastruktúra fogalomkörébe sorolt szolgáltatások célja a vendégek tartózkodásának, elszállásolásának, ellátásának és egyéb felmerülő igényeinek kielégítése. Az elsődleges szuprastruktúrához a szálláshelyek és a vendéglátóipari létesítmények tartoznak, a másodlagos szuprastruktúrához pedig a kiskereskedelmi szektor.

VI. Az örökségturizmus, mint összetett alternatív turizmusforma a BMP-ben

Különlegesen jelentős attrakciónak tekinthetők a kulturális turizmusban az UNESCO Világörökség listán szereplő örökség-értékek. A Világörökség Egyezmény alapján a „kulturális örökség” fogalmába műemlékek (ezen belül többek között építészeti remekművek, monumentális szobrok és festmények vagy régészeti emlékek), valamint épületcsoportok és helyszínek tartoznak. A „természeti örökség” fogalma

természeti tényezőket (fizikai és biológiai rendszereket és ezek csoportjait), geológiai képződményeket, veszélyeztetett fajok élettereit és egyéb természeti területeket foglal magában. Turisztikai szempontból az ilyen jellegű örökség-attrakcióknak kiemelkedő jelentőségük van, hiszen imázsteremtő eszközként, „húzó névként” működnek, így gyakorlatilag önmagukban generálhatnak látogatottságot mind saját maguk, mind pedig az egész ország számára.

1. Az UNESCO Világörökség Listán szereplő magyar helyszínek, mint a magyarországi kulturális környezet kiemelt alkotóelemei

A világörökségi helyszínek olyan kulturális vagy természeti szempontból egyedinek számító értékek, melyet az UNESCO keretén belül működő Világörökségi Bizottság (World Heritage Committee) az általa igazgatott Világörökség Programba felterjesztett. A program célja az emberiség kulturális és természeti örökségének védelme, azok nyilvántartásba vétele. A programot a Világ kulturális és természeti örökségének megóvását célzó egyezmény (Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage) név alatt 1972. november 16-án alapították. Az alapítás óta több mint 180 ország ratifikálta a megállapodást.

Az Egyezmény aláírásával valamennyi részes állam kötelezettséget vállal arra, hogy a saját területén fekvő világörökségi helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára, illetve hogy lehetősége szerint hozzájárul a Világörökségi Listán szereplő helyszínek védelméhez. (A megőrzési kötelezettség megszegése esetén lehetőség van a listából való törlésre is).

Magyarország 1985-ben csatlakozott a Világörökség Egyezményhez és törvényerejű rendelet formájában beépítette azt a magyar jogrendbe. A Világörökség Bizottság két évvel később, 1987-ben döntött az első két magyarországi helyszín, Budapest és Hollókő felvételéről a Világörökségi Listára. 2002 nyara óta pedig hazánk már nyolc világörökségi helyszínnel büszkélkedhet. Helyszíneink közül hét a kulturális és egy a természeti kategóriában került felvételre. Két helyszínünk (Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai, valamint a Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj) határokon átnyúló, azaz szomszédainkkal – Szlovákiával és Ausztriával – közös.

2. A világörökség helyszínei Magyarországon

- Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út
- Hollókő ófalu és környezete
- Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai
- Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete

- Hortobágyi Nemzeti Park - a Puszta
- Pécs (Sopianae) ókeresztény temetője
- Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj
- Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj

3. Az úgynevezett Magyar Várományosi Listán szereplő helyszínek²

- A rózsadombi termálkarszt területe
- Esztergom középkori erődítménye
- A visegrádi királyi székhely
- Mezőhegyesi Állami Ménesbirtok (Kulturális – kultúrtáj)
- Komáromi erődrendszer (Kulturális) – szlovák-magyar közös felterjesztés (2007 januárjában)
- Az ipolytarnóci őslőhely (Természeti) – 2003-ban felterjesztve, felvételéről a döntés egyelőre elhalasztva (eredeti név: Ipolytarnóc – ősmaradványok)
- Tájhálózat Magyarországon (Kulturális) – később átsorolhatják a „Szellemi örökség” (intangible heritage) Egyezmény körébe
- A Tihanyi-félsziget, a Tapolcai-medence tanúhegyei és a Hévízi-tó – a helyszín lehatárolása és kategóriája 2003-tól megváltozott, mivel két, közeli helyszínt csatoltak hozzá sorozatnevezésként
- Az északkeleti Kárpát-medence fatemplomai (Kulturális) szlovák-magyar
- A „Dunakanyar-kultúrtáj” (munkacím) (Kulturális – kultúrtáj) – a Visegrádi középkori királyi központ és vadászterület, illetve Esztergom középkori vára korábbi két várományosi helyszínen összevonásával
- A római limes magyarországi szakaszai (Kulturális) – nemzetközi sorozatjelölés részeként

4. A világörökségre vonatkozó jogszabályok

- 2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről
- 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről
- 17/2012. (II. 16.) Korm. rendelet az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságáról
- 32/2012. (V. 8.) NEFMI rendelet a világörökségi gondnokságról

² A Világörökség Magyar Nemzeti Bizottsága dönt arról, hogy a hozzá beérkezett javaslatok alapján mely helyszíneket tartja esélyesnek és érdemesnek egy valamikori felvételre a Világörökségi Listára.

5. A világörökségre vonatkozó jogszabályok legfontosabb rendelkezései, az intézményrendszer

Az Országgyűlés az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete 1972. november 16-án kelt, az 1985. évi 21. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezményrel (jelen alpont tekintetében, a továbbiakban: Egyezmény) összhangban, annak hatékony végrehajtásához, valamint a kiemelkedő egyetemes értékek megőrzéséhez szükséges rendelkezések megállapítása érdekében alkotta meg a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvényt (a továbbiakban: világörökségi törvény).

A világörökségi törvény általános védelmet biztosít a világörökségi helyszíneknek. A világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéket, a várományos helyszín kiemelkedő értéket hordoz, amelyet – a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján fennálló védettséggel összhangban – mindenki köteles megővni.

A világörökségi területekkel összefüggő állami feladatokat a kultúráért felelős miniszter más érdekelt miniszterekkel együttműködve látja el. A kultúráért felelős miniszter e feladatai körében különösen az alábbiakat végzi:

- meghatározza az Egyezményből eredő feladatok végrehajtásának koncepcióját, stratégiáját;
- érvényesíti a világörökségi szempontokat a világörökségi területet érintő jogszabályokban, illetve átfogó tervezési programokban;
- előkészíti a világörökségi területek, valamint a várományos területek világörökségi kezelési tervét (a továbbiakban: világörökségi kezelési terv), kezdeményezi annak felülvizsgálatát, illetve – szükség esetén – módosítását, valamint ellátja az ebből eredő egyéb feladatokat;
- gondoskodik a világörökségi terület állapotának felméréséről és folyamatos figyelemmel kíséréséről, továbbá megteszi a kiemelkedő egyetemes érték megőrzéséhez, bemutatásához, fenntartásához, valamint az azt érő káros hatások bekövetkezésének megelőzéséhez szükséges intézkedéseket;
- felügyeli a világörökségi gondnokságok e törvényben, valamint e törvény alapján kiadott külön jogszabályban meghatározott tevékenységét, és külön jogszabályban meghatározott esetekben intézkedik a világörökségi gondnokság megbízásának visszavonásáról;
- évente jelentést tesz a Kormánynak, és négyévente beszámol az Országgyűlésnek a világörökségi területek állapotáról és az Egyezményből eredő feladatok ellátásáról;

- szükség esetén gondoskodik a világörökségi területtel kapcsolatos módosítás, így különösen a világörökségi terület határának, a világörökségi helyszín elnevezésének, valamint kiemelkedő egyetemes értékének megváltoztatása Központhoz történő bejelentéséről;
- gondoskodik a világörökségi terület fennmaradását szolgáló használat, fejlesztés és bemutatás érdekében tervek, programok, projektek előkészítéséről és megvalósításáról;
- ellátja a világörökséggel kapcsolatos, az Egyezményből eredő nemzetközi feladatokat, így különösen a határon átnyúló világörökségi helyszínek esetén együttműködésre törekszik a határon átnyúló helyszínnel érintett Részes Állam felelős miniszterével;
- gondoskodik a kiemelkedő egyetemes értéket hordozó örökség széles körben történő megismertetését, bemutatását, valamint fejlesztését elősegítő – köztük oktatási, képzési, ismeretterjesztő – programok kidolgozásáról és végrehajtásáról, valamint
- gondoskodik a világörökség állapotának figyelemmel kísérése, értékeinek megóvása során a létesítő okiratuk szerint kulturális örökség védelmével, illetve természeti értékek esetén a természetvédelemmel foglalkozó civil szervezetekkel való együttműködésről.

A kultúráért felelős miniszter a fentebbi feladatain kívül más érdekelt miniszterekkel együttműködve ellátja a várományos területtel kapcsolatos állami feladatokat is. E feladatai körében a kultúráért felelős miniszter:

- kiválasztja a várományos helyszíneket;
- bejelenti a várományos helyszíneket a Központhoz;
- ötévente felülvizsgálja a várományos helyszínek Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékében történő nyilvántartásának indokoltságát;
- intézkedik a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékébe felvett várományos helyszínek Világörökség Jegyzékbe történő jelöléséről, valamint
- gondoskodik a kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értéket hordozó örökség megismerését, fejlesztését és bemutatását elősegítő – köztük oktatási, képzési, ismeretterjesztő – programok kidolgozásáról és végrehajtásáról.

6. Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága

A 2009. évi XXXII. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Alkotmánya VII. cikkében foglalt célok megvalósításával összefüggő tanácsadói feladatokat az UNESCO Magyar Nemzeti

Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) látja el. A Bizottság működését a 17/2012. (II. 16.) Korm. rendelet szabályozza. A Bizottság működtetéséért az emberi erőforrások minisztere felelős.

- A rendelet 2. § szerint a bizottság:
 - figyelemmel kíséri az UNESCO egyezményeinek hazai végrehajtását, részt vesz a programok, nemzetközi évek, évtizedek megvalósításában;
 - kapcsolatot kezdeményez és tart fenn az UNESCO nevelésüggyel, tudománnyal, kultúrával, a természeti örökség védelmével, sporttal, az információhoz való hozzáféréssel, továbbá a szabad véleménynyilvánítással kapcsolatos tevékenységében érdekelt magyar központi államigazgatási szervekkel, intézményekkel, szervezetekkel és magánszemélyekkel, illetve más országoknak az UNESCO-val való együttműködésre kijelölt nemzeti testületeivel;
 - közreműködik az UNESCO tevékenységében és programjaiban, ápolja és fejleszti a nemzetek közötti együttműködést, elősegíti az UNESCO tevékenységi körét érintő magyar eredmények hazai és külföldi népszerűsítését;
 - az UNESCO tevékenységével kapcsolatos kérdésekben javaslatokat tesz a Kormánynak;
 - elősegíti és támogatja Magyarország képviselőinek részvételét az UNESCO és testületei, valamint a Bizottsággal együttműködő szervezetek hazai és nemzetközi rendezvényein.
- A Bizottság testületei: a Közgyűlés, az Elnökség és a szakbizottságok.
- A Bizottság legfőbb szerve a Közgyűlés, amely munkáját az ügyrend alapján végzi. Ülésein részt vesznek a Bizottság tagjai.
- A Bizottság szükség szerint, de évente legalább egyszer Közgyűlést tart.
- Az elnököt – az UNESCO általános tevékenysége és programjai figyelembevételével – a miniszter - a Magyar Tudományos Akadémia elnökével és a Magyar Művészeti Akadémia elnökével egyetértésben – kéri fel négyéves időtartamra.
- A Bizottságon belül az alábbi szakbizottságok működnek:
 - Nevelésügyi Szakbizottság;
 - Természettudományi Szakbizottság;
 - Társadalomtudományi Szakbizottság;
 - Kulturális Szakbizottság;
 - Kommunikációs és Információs Szakbizottság;
 - Szellemi Kulturális Örökség Szakbizottság, valamint
 - Világörökség Szakbizottság.

VII. A jármódok és a kulturális környezet kapcsolata

A Bejárható Magyarország Keretprogramban nevesített öt járásmód – a gyalogos-, kerékpáros-, lovas-, vitorlás-, és túrakenus – mindegyike kapcsolatban áll a kulturális környezet elemeivel. A kulturális környezetet alkotó elemek infrastrukturális fejlesztésével lehetővé válik az egyes jármódok eddigi viszonylagos behatároltságának oldódása, az egyes jármódok integrálása, és a kultúra elérhetőségének javítása. A lovas jármód által a turista alapvetően egy kultúrának, a lovaskultúrának válik a részévé, a kenus jármóddal pedig akár egy világörökség részét képező, kulturális értékek számító területen is lehet haladni. Ez is azt jelzi, hogy a kulturális környezet gyakorlatilag minden pillanatban körülvesz minket, legyen az egy emlékmű, egy falusi parasztház, egy kultúrtájegység, vagy egy templom.

VIII. A BMP nem épített kulturális környezete

A BMP kapcsán szólni kell két vonatkozásban is a nem épített kulturális környezetről. Egyrészt fontos kiemelni az egyes jármódokhoz kapcsolódó kultur-hagyományt, irodalmat, hiszen az egyes helyszínek esetében tisztában kell lenni azzal, hogy példának okáért a magyar vitorlázás szempontjából milyen jelentőséggel bír Balatonfüred vagy éppen Veszprém, és ugyanígy ismerni szükséges, hogy az egyes magyar lótenyésztési központ mitől és miképpen fontos. A kulturális környezet másik aspektusa, hogy a mai digitális világunkban viszonylag kevés fáradtsággal lehet az adott útvonal történelmi, irodalmi illetve művészeti vonatkozásait feltárni. Fontos célkitűzése a BMP-hez kapcsolódó térinformatikai rendszereknek, így a Magyar Természetjáró Szövetség által fejlesztett Természetjáró Térinformatikai Rendszer (TTR) és az ezzel összhangban kormányzati részről fejlesztett Magyarország szabadidős digitális közműtérképe, hogy a fentiek szerinti az adott útvonalhoz kapcsolódó ismereteket folyamatosan közzé tegye és közösségi média logikája szerint gyűjtse és auditálja.

IX. A kulturális örökségvédelem igazgatása

A kulturális örökség körébe tartozó kiemelkedő értékű, pótolhatatlan javak megóvásának gondolata már több száz évvel ezelőtt megjelent. A kulturális örökségre vonatkozó jogi szabályozás ugyanakkor XX. század második felétől erősödött fel Európa-szerte. Egymást követően kerültek elfogadásra azok az egyezmények, amelyek a kulturális örökség javainak nemzetközi szintű megóvását voltak hivatottak szolgálni.

Magyarország – a nemzetközi tendenciának megfelelően – folyamatosan bővítette és korszerűsítette a kulturális javak megóvását, fenntartását és közkinccsé tételét biztosító jogszabályok körét.

1. A kulturális igazgatás fogalmának meghatározása, annak részterületei

A kulturális igazgatás – hasonlóan az igazgatáshoz – az emberi együttműködés során keletkező tevékenység, amely biztosítja a közös, a kultúrához kapcsolódó célok elérését, az ehhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket, valamint a kulturális célok megvalósítása érdekében együttműködő szervek, személyek tevékenységének összhangját.

A kultúra tág fogalmának egy részterületét képezi a kulturális örökségvédelem, ennek megfelelően a kulturális igazgatáson belül is egy speciális szakterületet képez a kulturális örökségvédelem igazgatása.

A fentiek alapján a kulturális örökségvédelem igazgatásának fogalma a következő fogalmi elemek összességéből áll:

- a kulturális örökségvédelem igazgatása során az arra jogszabályban feljogosított szervek,
- a hatáskörükbe és illetékességükbe tartozó ügyekben,
- a múlt pótolhatatlan, kiemelkedő művészeti-történeti értékű örökségének megóvása érdekében,
- részben magát az államot – állami szerveket – részben kívülálló személyeket érintő döntéseket hoznak,
- amelyekben kötelezéseket, korlátozásokat, tiltásokat, feltételeket határozhatnak meg,
- ezek egy részének teljesítéséhez anyagi és szakmai támogatást biztosítanak, ellenőrzik a jogszabályokban és egyedi döntésekben meghatározottak teljesítését,
- továbbá jogszabálysértés vagy egyedi hatósági döntésben foglalt megsértése esetén szankciót alkalmazhatnak.
- Az Alaptörvényben foglalt rendelkezéseket a kulturális igazgatás ágazati törvényei részletezik. Ezek közül a legfontosabbak következők:
 - a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény
 - a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény
 - a közokiratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény,

- a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. törvény,
- a nemzeti köznevelésről 2011. évi CXCV. törvény
- a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény
 - E törvények felhatalmazása alapján, azok végrehajtására a Kormány, valamint a kultúráért felelős miniszter számos rendeletet bocsátott ki. Szűk körben, de a központi jogi szabályozás teret enged a helyi önkormányzati rendeletalkotás számára is.

2. A kulturális örökségvédelem szabályzásának alkotmányos alapjai

A tágabb értelemben vett kulturális jogok, és az ennek részterületét képező kulturális örökségvédelem jogi szabályozása az Alaptörvényből nyerik létalapjukat. A XXI. századra kialakult úgynevezett integrált örökségvédelem magában foglalja nem csak a műemlékvédelem, hanem a régészeti örökségek, valamint a műtárgyvédelem témaköreit is.

Ide tartozik a kulturális örökség megóvása és fenntartása az utókor számára, az ingó kulturális javak védelme és megismerésének biztosítása. Ahhoz, hogy az állam a művelődéshez való jog biztosításával kapcsolatos feladatainak eleget tegyen, egyrészt meg kell teremtenie az ehhez szükséges korszerű jogszabályi hátteret és jogintézményeket, másrészt a jogszabályok alapján létre kell hoznia a feladatok ellátásához szükséges szervezeti rendszert. Az Alaptörvény alapján kijelenthető, hogy az államnak nem csak joga, hanem kötelessége is a kulturális jogok gyakorlásához szükséges alapvető feltételrendszer kialakítása. Ha a művelődési jog keretében létrehozott szolgáltatások már működnek, akkor az állampolgároknak alanyi joguk van az igénybevételükre. A művelődéshez való jog tehát egyfajta államcélként fogható fel, melyhez az államnak biztosítani kell a szükséges jogintézményeket és feltételrendszert.

Az Alaptörvény P) cikke szerint „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.” Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy az államnak oly módon kell biztosítani a kulturális környezet fejlesztését, és a kulturális attrakciót megismerését, hogy az infrastrukturális fejlesztésekkel nem rombolja a nemzeti örökség részét képező kulturális elemek minőségét.

Az Alaptörvény szerint minden állampolgárnak joga van a testi és lelki egészséghez, valamint az egészséges környezethez. Magyarországot adottságai képessé teszik arra, hogy vonzerőként a szabad barangolás, a térségek élvezhető, szakaszolható bejárásának lehetősége, a kulturális attrakciók megismerésével egyetemben biztosítva legyen. Az állam feladata tehát, hogy megteremtse a feltételeit azon célkitűzés megvalósításának, hogy bárki végezhesen sport- és szabadidős tevékenységet egészséges környezetben. A Bejárható Magyarország program célja, hogy a természetjárás tág értelmezésével, a fenntartható mobilitás és a környezetbarát szabadidős tevékenységek integrált kapcsolatrendszerét hozza létre; minden korosztály számára megismerhetővé, bejárhatóvá tegye hazánkat, megismertetve ezzel a kulturális örökségünk értékeit.

Az Alaptörvény XI. cikke szerint minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, és az állam ezt a jogot – többek között – a közművelődés kiterjesztésével biztosítja. A közművelődés kiterjesztése a jármódok fejlesztése is elősegíti, mivel a turista ezáltal könnyebben juthat el kulturális értékkel bíró helyszínekre. Az egyes jármódok integrálása és összekapcsolása, az infrastruktúra fejlesztése által pl. egy kerékpáros észrevétlenül is megismerkedik a magyar kulturális környezet egyes elemeivel. Ennek okából, a közművelődés kiterjesztésének céljából javasolt olyan túrák szervezése, ahol a kulturális értékek megismerése is szerepet kap.

3. A kulturális örökség védelmére vonatkozó általános szabályok

A kulturális örökség védelméről 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Kövtv.) rendelkezik a kulturális örökségvédelem általános szabályairól. A Kövtv. 4. § (1) bekezdése kimondja, hogy a kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása. Ezzel a szakasszal a törvény egy általános védelmet biztosít a kulturális örökségvédelem elemeinek. Tekintettel erre – valamint az Alaptörvényben és a nemzetközi egyezményekben foglaltakra – minden magyar állampolgár köteles megóvni a kulturális örökséget.

A törvény egyben együttműködési kötelezettséget is előír a közös cél, a kulturális értékek védelme érdekében. Eszerint a kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a civil és gazdálkodó szervezetek, valamint az állampolgárok számára.

4. Az ágazatért felelős minisztérium

A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet alapján a terület a Miniszterelnökséghez tartozik. A rendelet 17. § (1) bekezdése alapján a miniszter a kulturális örökség védelemért való felelőssége keretében előkészíti a kulturális örökség, a régészeti örökség és a műemléki érték védelmére, valamint a kulturális javakra vonatkozó jogszabályokat.

A Miniszterelnökséget vezető miniszter a kulturális örökség védelemért való felelőssége keretében

- meghatározza a kulturális örökségvédelem kulturális javakkal kapcsolatos országos céljait, feladatait és követelményrendszerét,
- gondoskodik a feladatkörébe tartozó kulturális örökségi értékek számbavételéről, nyilvántartásáról és az ehhez kapcsolódó tudományos feladatok ellátásáról, valamint a régészeti örökség számbavételéről, nyilvántartásáról, védendő területeinek meghatározásáról, védetté nyilvánításáról, védelméről, megőrzéséről,
- dönt a műemléki értékek védetté nyilvánításáról, illetve annak megszüntetéséről, gondoskodik a műemléki értékek és a védelem alá vont területek védelméről, megőrzéséről és nyilvántartásáról,
- a Kormány feladatkörében érintett tagjával együttműködve ellátja a világörökséggel és az emlékhelyekkel kapcsolatos állami feladatokat,
- közreműködik az örökségvédelmet érintő nemzeti szabványok kidolgozásában, és a műemlékekkel összefüggő sajátos építési termékek beépítési feltételeinek meghatározásában,
- ellátja a központi építészeti tervtanács műemléki testület működtetésével kapcsolatos feladatokat.

5. A kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos feladatokat ellátó szakigazgatási szerv

Korábban létezett a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, azonban ez 2012-ben megszűnt. Azóta a kormányhivatalok látják az ezzel kapcsolatos feladatokat. A fővárosi és megyei kormányhivatalokról szóló 288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés 2. pontja szerint „A fővárosi és megyei kormányhivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervek: az építésügyi és örökségvédelmi hivatal az állami főépítész feladatok, az építésfelügyeleti hatósági feladatok, az egyes jogszabályban meghatározott építésügyi hatósági feladatok, és a kulturális örökségvédelmi hatósági feladatok ellátására”.

6. A kulturális örökségvédelem részterületei

– A régészeti lelőhelyek védelme:

- Az utóbbi évtizedekben a kulturális örökség fogalomkörén belül nagymértékben megnőtt a régészeti lelőhelyek és leletek veszélyeztetettsége. A veszélyforrások sokrétűek, idesorolhatóak ugyanis a jelentős környezet átalakítással járó építkezések, vagy az illegális ásatások és leletgyűjtések, vagy akár a kirándulók kíváncsi magatartása. A régészeti örökség védelme kiterjed a régészeti örökség felkutatására, értékelésére, számbavételére, nyilvántartására és megőrzésére, valamint a védendő területek meghatározására és nyilvántartására. A bárhol – a föld felszínén, a föld alatt, a vizekben – fellelt, illetve bárholonnan előkerült régészeti lelet a törvény erejénél fogva állami tulajdonban van.
- A védetté nyilvánított régészeti lelőhely kategóriái:
 - Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír.
 - Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír.
- A Kövtv. alapján a régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

– A műemlékek védelme

- A törvény különbséget tesz a műemlék és a műemléki érték fogalma között. A kettő közül a műemléki érték minősíthető a tágabb kategóriának, amelyen belül helyezhető el a műemlék fogalma. Műemléki érték ugyanis minden olyan építmény, kert, temető vagy temetkezési hely, terület (illetve ezek maradványa), valamint azok rendeltetészerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt. Ennek egy részét képezi a műemlék, ami olyan műemléki érték, amelyet a Kövtv. alapján jogszabállyal védetté nyilvánítottak. Műemlékké tehát kizárólag az a műemléki érték válhat, amelyet védetté minősítettek, a

műemléki értékek esetén ugyanakkor nincs szükség védetté nyilvánításra.

- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény értelmében két kategória nem tartozik a műemlék, valamint a műemléki érték fogalma alá, nevezetesen a kunhalom és a földvár. Az említett képződmények természeti védettség alatt állnak, tehát nem a Kövtv. hatálya alá tartoznak.
- A műemlékvédelem sajátos tárgyainak meghatározásával, kodifikálásával teremtette meg a jogalkotó az úgynevezett területi védelem jogintézményét. Ezekben az esetekben tehát nem kizárólag egy-egy épület, vagy más önálló ingatlan kerül védelem alá, hanem az azt körülvevő természetes környezet meghatározott része is. A területi védelem elterjedése világszerte erősödő tendenciákat mutat, hiszen alapját képezheti a fenntartható és integrált szemléletű értékvédelem megvalósításának.

– A kulturális javak védelme

- A kulturális örökség elemeinek harmadik nagy területe a kulturális javak kategóriája. A hazai jogszabályok mellett mára számos nemzetközi szerződés született e témakörben, így a szabályrendszer sokrétűsége azt eredményezte, hogy nem tekinthető egységesnek a témát érintő jogszabályok fogalomhasználata.
- A Kövtv. – mint kerettörvény – tágran fogalmazza meg a kulturális javak tárgykörét: az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai – az ingatlanok kivételével –, valamint a művészeti alkotások.

7. Sajátos hatósági eszközök a kulturális örökségvédelemben

Örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki illetve amely a(z):

- engedélyhez kötött tevékenységet engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi;
- a Kövtv. 61/I. § (4) bekezdése szerinti tevékenységet a kiemelt nemzeti emlékhely területén, vagy annak részét képező közterülettel határos ingatlanon a Kiemelt Nemzeti Emlékhely Bizottság előzetes hozzájárulása

nélkül vagy az előzetes hozzájárulásban meghatározottaktól eltérő módon végzi;

- védetté nyilvánított, vagy a védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti, vagy megrongálja;
- a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti.

A bírság összegének megállapításánál mérlegelni kell az érintett kulturális örökségi elem történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét, valamint az okozott kár nagyságát.

Nincs helye a bírság kiszabásának, ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a hatóság tudomására jutásától számítva egy év, vagy ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a befejezésétől tíz év eltelt.

X. Összefoglalás

Megállapítható, hogy a kulturális környezet elemeinek pontos felmérésével és fejlesztésével hazánk természeti és kulturális örökségének, épített kincseinek megismerése a BMP által meghatározott jármódok kiépülésével, összevonásával és integrálásával a korábbinál sokkal magasabb szinten, az állampolgárok számára hozzáférhetőbben valósítható meg. A kulturális környezet – az attrakciók – és a jármódok átgondolt összekapcsolása, a hagyományos túraelemek vegyítése elősegítik a BMP célkitűzéseinek megvalósulását. Kijelenthető továbbá, hogy túrák szervezésénél kiemelten fontos figyelembe venni a világörökség részét képező hazai attrakciókat. Például egy kerékpártúrán is lehet érvényesíteni ennek az ún. „láthatatlan kultúrafogyasztásnak” a kívánalmát, hiszen ha a túrázó kulturális értékekkel rendelkező tájakon megy keresztül (és az adott tájegység kulturális jelentőségéről informálva is van), akkor olyan pluszélményekkel és ismeretekkel is gazdagodik, amelyre a túra eredeti célja során nem is számolhatott.

XI. Záró tesztkérdések

Válassza ki a HELYTELEN megoldást (kakuktktojást)!

1. A turisztikai szuprastruktúra fogalomkörébe sorolt szolgáltatások célja:
 - a) a vendégek tartózkodásának kielégítése

- b) a vendégek ellátásának kielégítése
 - c) a vendégek elszállásolásának kielégítése
 - d) a vendégek utazási költségének megtérítése
2. A világörökség magyarországi helyszínei közé tartozik:
- a) Budakeszi Vadaspark
 - b) Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj
 - c) Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője
 - d) Budapest - a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út
3. A világörökség „várományosi listáján” az alábbi helyszínek szerepelnek:
- a) A rózsadombi termálkarszt területe
 - b) Szentendrei-sziget
 - c) A visegrádi királyi székhely
 - d) Esztergom középkori erődítménye
4. Az Alaptörvény szerint az állam feladata
- a) a közművelődés kiterjesztése
 - b) a kulturális értékek jövő nemzedékek számára való megőrzése
 - c) a kulturális környezet fejlesztése
 - d) a kulturális emlékművek eltávolítása az erdőkből
5. A kulturális örökségvédelemért felelős miniszter:
- a) dönt a műemléki értékek védetté nyilvánításáról
 - b) évente egy alkalommal állami támogatással járó „Az örökségvédelemért” díjat oszt ki az örökségvédelemért dolgozó civil szervezetek között
 - c) gondoskodik a kulturális értékek nyilvántartásáról
 - d) közreműködik az örökségvédelmet érintő nemzeti szabványok kidolgozásában

Igazak (I) vagy hamisak (H) az alábbi állítások?

- 6. A kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos feladatokat a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal látja el
- 7. Örökségvédelmi bírsággal kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki illetve amely a(z) védetté nyilvánított, vagy a védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti

8. A csikósbemutatón és a fogatoláson a turista aktív résztvevője az attrakciónak.
9. Kultúrtájnak nevezzük Magyarországon a Duna és a Tisza között elterülő területi egységet.
10. Kiemelt nemzeti emlékhely a nemzet és a Magyar Állam történelmében kiemelkedő jelentőségű nemzeti emlékhely, amelyet az Országgyűlés törvénnyel kiemelt nemzeti emlékhellyé nyilvánít.
11. A kulturális örökségvédelem általános szabályairól az új Polgári Törvénykönyv rendelkezik
12. A mindennapi életben kifejeződő kultúra kategóriájába sorolható a gasztronómia.
13. Hazánkban több mint 50 borvidék található.
14. Az Alföldön elterülő földvárak műemlékvédelmet élveznek

Válaszoljon az alábbi kérdésekre:

15. Milyen formái vannak a lovasturizmusnak?
16. Melyik jogszabályban található azon passzus, hogy *„minden állampolgárnak joga van a testi és lelki egészséghez”*?
17. Melyik minisztériumhoz tartozik a kulturális örökségvédelmi igazgatás területe?
18. Az örökségvédelemben mit jelent a fenntartható használat fogalma?
19. Mi a célja a Világ kulturális és természeti örökségének megóvását célzó egyezménynek, melynek Magyarország is részese?
20. Melyek a kulturális turizmus kitörési pontjai?

Megoldások:

1. d.
2. a.
3. b.
4. d.
5. b.
6. (H)
7. (I)
8. (H)
9. (H)
10. (I)
11. (H)

12. (I)
13. (H)
14. (H)
15. Több formája van. Az egyik csoportba tartoznak azon módozatok, amelyek esetében a turista aktív résztvevőként vállal szerepet (pl. lovagolni tanulás lovardában, tereplovaglás, lovastúrázás, lovasíjászat, fogathajtás), a másik csoportba azon tevékenységi formák sorolhatóak, amelyekben a turista passzív résztvevőként van jelen (pl. csikósbemutatók, méneslátogatások, fogatozás).
16. Alaptörvény
17. A Miniszterelnökséghez
18. A védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.
19. Az Egyezmény aláírásával valamennyi részes állam kötelezettséget vállal arra, hogy a saját területén fekvő világörökségi helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára, illetve hogy lehetősége szerint hozzájárul a Világörökségi Listán szereplő helyszínek védelméhez.
20. Kastélyturizmus; lovasturizmus; vallásturizmus; fesztiválturizmus; falusi turizmus; borturizmus; gasztronómiaturizmus.

XII. Fogalomtár

Fogalom	Jelentés
Kultúrtáj	Olyan emberi tevékenység által alakított, kulturális jelentőségű természeti területet takar, amely az ember és a természet együttélését, a civilizáció és a természet kölcsönhatását reprezentálja.
Turisztikai infrastruktúra	A termék középpontjában elhelyezkedő vonzerő feltárását, értékesítését szolgáló létesítményeket és szolgáltatásokat értjük alatta.
Fenntartható használat	A védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és

	jövő nemzedékek számára.
Gyűjtemény	Gyűjtői tevékenység eredményeként létrejött, ritkaságából vagy jellegéből adódóan különös jelentőséggel bíró javak összessége, amelynek egységességében megnyilvánuló kulturális értéke meghaladja egyes darabjainak együttes értékét.
Közgyűjtemény	Az állam, a helyi önkormányzat, valamint a nemzetiségi önkormányzat, a köztestület és a közalapítvány tulajdonában (fenntartásában) működő vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchívum. Egyházi kérelemre ezekkel azonos elbírálás alá kerülhetnek az egyházi fenntartásban működő, állami nyilvántartásba vett gyűjtemények (könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchívum).
Kulturális javak	Az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai - az ingatlanok kivételével.
Műemlék	Olyan műemléki érték, amelyet jogszabállyal védetté nyilvánítottak.
Műemléki érték	Minden olyan, építmény, kert, temető vagy temetkezési hely, terület (illetve ezek maradványa), valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.
Régészeti emlék	A régészeti örökség ingatlan eleme.
Régészeti érdekű terület	Valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.
Régészeti feltárás	Tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés), melynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.
Régészeti lelet	A régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél

	fogva – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek azon kulturális javak, amelyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.
Régészeti lelőhely	Nyilvántartásba vett, e törvény által általános védelem alatt álló, földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak.
Régészeti örökség	Az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető jelentős nyoma (szerkezet, építmény, telep, maradvány, lelet, amelyek a régészeti örökség elemei), amelynek megőrzése, tanulmányozása segít megismerni az egyetemes kultúrát és rekonstruálni az ország és a nemzet történelmét, népünk eredetét és fejlődését igazolja, bemutatja, alátámasztja, és segít feltárni kapcsolatát természeti környezetével, továbbá amellyel kapcsolatos információszerezés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek.
Régészeti védőövezet	A védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.
Védett örökségi elem	Az e törvény erejénél fogva általános védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.
Történelmi emlékhely	A nemzet vagy valamely velünk élő nemzetiség történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amelyet a Kormány rendelettel történelmi emlékhellyé nyilvánít.
Nemzeti emlékhely	A nemzet történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amely a magyar, illetve a magyar és az ország területén élő nemzetiségek összetartozását erősítő és identitásképző jellegénél fogva a nemzet önképében kiemelkedő fontossággal bír, továbbá amely országos jelentőségű állami megemlékezés színhelye lehet, és

	amelyet az Országgyűlés törvénnyel nemzeti emlékhellyé nyilvánít.
Kiemelt nemzeti emlékhely	A nemzet és a Magyar Állam történelmében kiemelkedő jelentőségű nemzeti emlékhely, amelyet az Országgyűlés törvénnyel kiemelt nemzeti emlékhellyé nyilvánít.
Elfedés	A feltárássra nem kerülő régészeti lelőhely, lelőhelyrész fizikai védelmét biztosító, jogszabályban meghatározott műszaki megoldások régészeti megfigyelés mellett történő megvalósítása, amely könnyen visszabontható, esetleges későbbi teljes feltárás lehetőségét nem csökkenti vagy akadályozza.
Védetté nyilvánított régészeti lelőhely	Miniszteri határozattal vagy e törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított, kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába sorolt kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhely.
Kiemelkedő egyetemes érték	A világörökségi helyszín által megtestesített - az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, a továbbiakban: UNESCO) Világörökség Bizottsága által ekként elfogadott - érték, amely kivételessége és páratlansága miatt nemzetközi szempontból is kiemelkedő és egyedi kulturális örökségi, illetve természeti jelentőséggel bír, ennél fogva folyamatos megőrzése és védelme az egész emberiség, a jelen és jövő generációi számára kiemelkedő fontosságú.
Világörökségi helyszín	Az UNESCO Világörökség Bizottsága határozata alapján a Világörökség Jegyzékbe felvett, világörökségi címmel rendelkező – e törvény 1. mellékletében meghatározott – helyszín, amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület.
Világörökség Jegyzék	Az UNESCO Világörökség Bizottsága által az Egyezmény 11. cikk (2) bekezdése alapján létrehozott és vezetett lista.
Világörökségi terület	A világörökségi helyszín és annak védőövezete
Világörökségi várományos helyszín	A kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értékei (a továbbiakban: kiemelkedő érték) révén, az Egyezmény 1. és 2. cikkében meghatározott kritériumok szerint az

	UNESCO Világörökség Központ (a továbbiakban: Központ) bejelentett, a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékében szereplő helyszín, amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület.
Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzéke	A kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értékei alapján a Világörökség Jegyzékbe való felterjesztésre kiválasztott helyszíneknek a kultúráért felelős miniszter rendeletében kihirdetett, a helyszínek és azok védőövezetei EOVS és WGS 84 koordináták szerinti lehatárolását is tartalmazó jegyzéke.
Világörökségi várományos helyszín védőövezete	A világörökségi várományos helyszín környezete, amely kiemelkedő értékeinek sértetlenségét, illetve hitelességének védelmét biztosítja, továbbá amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület.
Világörökségi várományos terület	A világörökségi várományos helyszín és annak védőövezete.

XIII. Jogszabály- és irodalomjegyzék

Felhasznált jogszabályok:

- Alaptörvény
- a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény
- a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény
- a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény
- a közokiratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény
- a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. törvény,
- a nemzeti köznevelésről 2011. évi CXCV. törvény
- a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény

- a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1985. évi 21. törvényerejű rendelet
- A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet
- A fővárosi és megyei kormányhivatalokról szóló 288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet
- a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről szóló 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet
- az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságáról szóló 17/2012. (II. 16.) Korm. rendelet
- a világörökségi gondnokságról szóló 32/2012. (V. 8.) NEFMI rendelet

Felhasznált irodalom:

- Szabó Annamária Eszter - A kulturális örökség joga (PhD értekezés), 2009, Miskolc
- Rátz Tamara: kulturális turizmus [Turisztikai terméktervezés és fejlesztés, Pécsi Tudományegyetem (2011) Kempelen Farkas Hallgatói Információs Központ]
- Puczkó László: Turizmus és környezet. Turizmus vagy környezet? (Ph.D. értekezés, Budapest, 1999)
- http://tavokt.kodolanyi.hu/ifodemo/vendeglato/vendeg_lecke01.htm
- <http://www.kulturalis-turizmus.hu/>